

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

This full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/15302>

Please be advised that this information was generated on 2014-11-11 and may be subject to change.

Redactionele kanttekeningen

Handhaving

Het thema handhaving en handhaafbaarheid van de wetgeving staat de laatste tijd volop in de schijnwerpers, vooral die van de politiek. Ministers en kamerleden van links tot rechts klagen dat de burgers vele regelingen niet of slecht naleven, waardoor de "rechtsstaat" zou worden bedreigd. Nu heeft dit verschijnsel weinig van doen met de rechtsstaatsidee. Deze verlangt immers niet dat de burger de wet naleeft en zich door de overheid in de tang laat nemen, doch dat de overheid zelf zich conform de voor haar gestelde regels gedraagt, dit ter bescherming van de burgers tegen arbitrair en totalitair overheidsoptreden. Maar dit terzijde.

Laten wij eens aannemen dat het waar is dat de Nederlandse burger de laatste jaren vele wetten niet of slecht naleeft. Waaraan is dit dan te wijten? Globaal genomen verneemt men daarop de volgende, zeer diverse, antwoorden: kerk, gezin en andere klassieke maatschappelijke verbanden brengen geen of weinig normbesef meer bij; voldoende mankracht voor de opsporing en vervolging ontbreekt; de rechterlijke ambten zijn overbelast; de opgelegde sancties zijn te laag. Een enkele maal zoekt de overheid de "schuld" bij zichzelf: de overheid die vele en vele "onnavolgbare" regels produceert, of die zelf niet handhaaft of wil handhaven (gedogend besturen noemt men dat wel). Al deze antwoorden op zich zullen wel een kern van waarheid bevatten. Maar er wordt in het algemeen weinig aandacht besteed aan een mogelijke samenhang ertussen. Zou het kunnen zijn dat kerk, gezin enz. minder normbesef dan vroeger (kunnen) bijbrengen, omdat de politiek haar (uiterste?) best heeft gedaan de maatschappelijke betekenis van deze verbanden te reduceren? Is het "klassieke" gezin niet mede uit elkaar gedreven o.a. door sterk individualiserende wetgeving, worden kerkelijke of religieuze normenstelsels niet tegengewerkt door een (komende) wet gelijke behandeling, door gehele of gedeeltelijke gelijkschakeling van allerlei samenlevingsvormen met het huwelijk? En wat te denken van het "voorbeeld" dat de overheid – niet alleen in Nederland – aan de onderdanen geeft? Waarom zou een onderdaan (tijdig) aan zijn verplichtingen voldoen, als de overheid zelf allerlei nationaal – en EEG – rechtelijke termijnen niet in acht neemt? Waarom zou een burger zich geroepen moeten voelen tot sociale contrôle, als de overheid vrij frequent onwettig gedrag gedooft of ten toon spreidt? Waarom zou de burger nog de moeite nemen de veelal ingewikkelde regelgeving na te leven als de politiek zelf de greep op haar voortbrengselen grotendeels heeft verloren? En waarom zou de burger de trein nemen of de maximumsnelheid niet overschrijden als de overheidsfunctionarissen hier niet zelf het goede voorbeeld geven?

Of is er wellicht nog een geheel andere verklaring mogelijk?

Zou het kunnen zijn dat normafwijkend of normontwijkend gedrag iets is, waaraan wij in Nederland moeten wennen? Ik herinner mij een collega uit een latijns-Europees land die, na lezing van een aantal boeken over Nederlands publiekrecht, opmerkte: "ik krijg de indruk dat men in Nederland meent dat wetten steeds dienen om serieus nageleefd te worden. In mijn land beschouwt men vele wetten als normen waarvan men zich, indien enigszins mogelijk, niet al te veel moet aantrekken". Het is de houding van een volk dat zijn overheid – cette puissance nomade de l'intrigue – altijd fundamenteel heeft gehekd en gewantrouwd. Nederland heeft lang een andere traditie gekend. De gemiddelde onderdaan koesterde écht eerbied – soms zelfs liefde – voor het gezag, wereldlijk dan wel kerkelijk. Die tijd lijkt voorbij. De paus is ver weg, de pastoor of pastor heet Jan,

RM
16654

ministers en andere ambtsdragers worden met eieren e.d. bekogeld. Het ziet ernaar uit dat Nederland ook in dit opzicht Europeeser wordt. De overheid wordt gewantrouwd en uitgelachen, zoals dit elders reeds eeuwen gebeurt. Men kan daarom treuren, maar er zit ook veel goeds in. Het houdt het noodzakelijke kwaad, d.w.z. de overheid, binnen de perken, ook al probeert dat kwaad zich overal te nestelen. Men doet gewoon of men het niet ziet.

Bij het voorgaande past een waarschuwing. Het zou begrepen kunnen worden als een pleidooi voor algemene aanvaarding van fraude en wetsovertreding. Dit is niet de bedoeling. Gepoogd is enigszins duidelijk te maken waarom deze verschijnselen zich voordoen en dat dit waarschijnlijk het geval zal blijven zolang de overheid zich met nagenoeg alles tot in detail blijft bemoeien.

Tegen die bemoeienis rijst begrijpelijkerwijze verzet. Dat verzet beperkt zich niet tot bepaalde delen van het overheidsingrijpen doch heeft de neiging zich tegen de gehele overheid te keren.

Om te voorkomen dat dit geschiedt en dat overheidsgezag op essentiële punten wel wordt aanvaard is het zaak het beleid daarop te richten. Een overheid die zich beperkt tot de werkelijk belangrijke taken en zaken en minder uit is op een osmose of symbiose met de maatschappij zal over de naleving van het gros van háár wetten waarschijnlijk minder hebben te klagen. De minimis non curat praetor. Dat zou ook voor "de politiek" moeten gelden.

C.A.J.M. K.